

www.dereta.rs

Biblioteka
FILOZOFIJA

Immanuel Kant

KRITIKA
ČISTOGA UMA

Preveo
Dr Nikola Popović

Beograd
2012
DERETA

Naslov originala
KRITIK DER REINEN BERNUNFT
von
Immanuel Kant

Slobodna prava dela

© Prevod dela ovog izdanja Grafički atelje DERETA

Objavljeno prema četvrtom izdanju BIGZ-a, Beograd 1990

Kritik
der
reinen Vernunft

von

Immanuel Kant,

Professor in Königsberg,

der Königl. Akademie der Wissenschaften in Berlin Mitglied.

Zweite, hin und wieder verbesserte Auflage.

1787.

Kritika
čistoga uma

od

Imanuela Kanta

*profesora u Kenigsbergu, člana Kralj.
akademije nauka u Berlinu*

Drugo, ovde-onde popravljeno izdanje.¹ 1787

---

¹ Tekst prvoga izdanja, ukoliko odstupa, dodat je u primedbama i dodacima. Napomene označene brojevima pripadaju prevodiocu; napomene sa zvezdicom su autore (Kantove). – Urednik.

Baco de Verulamio

INSTAURATIO MAGNA. PRAEFATIO.

De nobis ipsis silemus: De re autem, quae agitur, petimus: ut homines eam non Opinionem, sed Opus esse cogitent; ac pro certo habeant, non Sectae nos alicuius, aut Placiti, sed utilitatis et amplitudinis humanae fundamenta moliri. Deinde ut suis commodis aequi – in commune consulant –² et ipsi in partem veniant. Praeterea ut bene sperent, neque Instaurationem nostram ut quiddam infinitum et ultra mortale fingant, et animo concipiant; quum revera sit infiniti erroris finis et terminus legitimus.³

---

2 Kant je ovde izostavio nekoliko Bekonovih rečenica.

3 Ovaj moto ne postoji u prvom izdanju. Preveden na srpski, on glasi:

BAKON VERULAMSKI

Instauratio magna. Predgovor.

O sebi samome ćutaću; ali što se tiče predmeta o kome se ovde radi, molim da ga ljudi ne shvate samo kao jedno mnjenje, već kao jedno važno delo, i neka budu uvereni da ja pri tom nemam za cilj zasnivanje neke sekte ili nekog proizvoljnog mnjenja, već zasnivanje dobra i veličine čovečanstva. Neka bi dalje svako radi svoje lične sreće mislio na opštu sreću i neka bi se za nju založio. Najzad, neka bi svako bio mirne duše i neka ne zamišlja moju Instauraciju kao nešto beskrajno i natčovečansko jer, uistinu, ona je kraj i prava granica jedne beskrajne zablude.

NJEGOVOJ EKSELENCIJI
Kralj. državnom ministru
BARONU CEDLICU

MILOSTIVI GOSPODINE,

Učiniti nešto sa svoje strane za napredak nauka znači raditi u interesu Vaše Ekselencije; jer ovaj interes stoji u najtešnjoj vezi s naukama ne samo zbog Vašeg visokog položaja kao jednog njihovog zaštitnika već zbog mnogo prisnijeg odnosa kao njihovog ljubitelja i prosvećenog poznavaoca. Zbog toga ću se poslužiti jedinim sredstvom koje mi donekle stoji na raspoloženju, da njim posvedočim svoju zahvalnost za blagonaklono poverenje kojim me je Vaša Ekselencija počastvovala, kao da ja mogu⁴ tome cilju nešto doprineti.

Onoj istoj blagonaklonoj pažnji kojom je Vaša Ekselencija počastvovala prvo izdanje ovog dela posvećujem sada i ovo drugo izdanje, i time istovremeno⁵ sve ostale interese moje literarne karijere, ostajući s najdubljim poštovanjem.

Kenigsberg,
23. aprila 1787⁶

Vašoj Ekselenciji
ponizni i najposlušniji sluga
Imanuel Kant

---

4 U prvom izdanju: „kao da bih ja mogao“.

5 U prvom izdanju mesto ovog dela rečenice od „Onoj istoj – istovremeno“, stoji: „Ko uživa u spekulativnom životu, za toga je, pored skromnih želja, prijateljstvo jednog sposobnog i prosvećenog sudije jedan snažan podsticaj za napore od kojih je korist velika, premda udaljena, usled čega je obične oči potpuno previdaju.“

6 U prvom izdanju: „Kenigsberg, 29. marta 1781“.

Predgovor⁷

U jednome rodu svoga saznanja ljudski um ima čudnu sudbinu: što ga uznemiruju pitanja o koja ne može da se ogлуši, jer mu ih postavlja sama priroda uma, ali koja on ipak ne može da reši, jer ona premašaju svaku moć ljudskoga uma.

*U ovu nezgodu um zapada bez svoje krivice. On polazi od osnovnih stavova čija je primena u toku iskustva neophodna i u isto vreme njime dovoljno dokazana. Sa njima um se penje (kao što iziskuje sama njegova priroda) sve više, udaljenim uslovima. Ali pošto primeti da na taj način njegov posao mora da ostane uvek nedovršen, jer pitanja nikako ne prestaju, to se on oseti prinuđen da pribegne osnovnim stavovima koji prekoračuju svaku moguću iskustvenu primenu i ipak se čine tako nesumnjivi da ih priznaje i običan ljudski um. Ali um se usled toga survava u mrak i protivrečnosti, iz kojih zaista može zaključiti da negde u osnovi moraju ležati skrivene zablude, koje on ne može da otkrije, jer oni osnovni stavovi kojima se on služi, pošto izlaze izvan granice svakoga iskustva, ne priznaju više nikakvo probno merilo iskustva. Po-
prište ovih beskrajskih prepirki zove se *m e t a f i z i k a*.*

*Bilo je jedno doba kada je metafizika nazivana *k r a l j i c o m* svih nauka, i, ako se uzme volja za delo, onda je ona, zbog izvanredne važnosti svoga predmeta, svakako zasluživala ovo počasno ime. Danas je moderno pokazivati prema njoj svako preziranje, te starica, prognana i napuštena, tuži kao Hekuba: *modo maxima rerum tot generis natisque potens – nunc trahor exul, inops*⁸ – *O v i d. M e t a m.**

7 Kant je ovaj predgovor prvoga izdanja od 1781. izostavio u drugom izdanju od 1787.

8 „Još nedavno najmoćnija od svih i vladarka pomoću mnogih zetova i mnoge dece – sada me izbacuju iz otadžbine i nemoćnu dalje odvođe.“

U početku je njena vladavina pod upravom d o g m a t i č a r a b i l a d e s p o t s k a. Ali pošto je zakonodavstvo još nosilo na sebi trag staroga varvarstva, to se usled unutrašnjih ratova postepeno izopači u potpunu a n a r h i j u, i s k e p t i č a r i, jedna vrsta nomada koji preziru svako stalno obdelavanje zemljišta, razoravahu s vremena na vreme građansko slaganje. Ali pošto je srećom njih bilo samo malo, to nisu mogli sprečiti dogmatičare da stalno pokušavaju da ga ponovo dograde, iako, doduše, bez ikakvoga zajednički utvrđenog plana. U novijim vremenima jednom se zaista učini kao da će neka f i z i o l o g i j a ljudskoga razuma (od slavnoga Loka) učiniti kraj svima ovim prepirkama i odlučiti o opravdanosti onih dogmatičkih ciljeva; ali iako poreklo ove vajne kraljice bi izvedeno iz prostoga iskustva, usled čega se morala s pravom dovesti u sumnju njena nadmenost, ipak, pošto joj je ova g e n e a l o g i j a bila u stvari lažno pridevena, desi se da je ona svoje ciljeve i dalje održavala, usled čega ponovo sve zapade u stari crvotočni d o g m a t i z a m, a odatle u potcenjivanje, iz koga je nauku trebalo izvući. Sada, pošto su svi putevi (kao što se misli) uzalud oprobani, u naukama je zavladała presićenost i p o t p u n i i n d i f e r e n t i z a m iz kojih se rađaju kaos i mrak, ali u kojima u isto doba ipak nastaje početak ili bar predigra jednog skorog preporoda i obnove u naukama koje su usled rđavo uloženog truda postale nejasne, zapletene i neupotrebljive.

Uzaludno je, naime, hteti veštački pokazivati r a v n o d u š n o s t prema takvim ispitivanjima čiji predmet ne može biti r a v n o d u š a n ljudskoj prirodi. Sem toga, oni vajni i n d i f e r e n t i s t i, ma kako želeli da se sakriju, dajući školskom jeziku neki popularan ton, ipak neizbežno zapadaju, ukoliko uopšte nešto misle, u metafizička tvrđenja prema kojima su ipak pokazivali toliko preziranja. Međutim, ova ravnodušnost koja se javlja usred cvetanja svih nauka i pogađa naročito one nauke čijih bi se saznanja, ako bi ona bila moguća, čovek najmanje odrekao, jeste ipak jedan fenomen koji zaslužuje pažnju i razmišljanje. Ova ravnodušnost očigledno nije posledica lakomislenosti, već sazrele sposobnosti za

sudjenje* jednoga stoleća koje više ne želi da se ometa prividnim saznanjem; ona sem toga predstavlja poziv upućen umu da ponovo preduzme najteži od svih svojih poslova, naime saznanje samoga sebe i da ustanovi jedan vrhovni sud koji će ga osiguravati u njegovim opravdanim ciljevima, a koji bi, naprotiv, mogao otkloniti sve neosnovane pothvate, ne silom vlasti, već na osnovu svojih večnih i nepromenljivih zakona, a taj v r h o v n i s u d jeste samo i jedino K r i t i k a č i s t o g a u m a.

Ali ja pod tim ne podrazumevam kritiku knjiga i sistema, već kritiku moći uma, s obzirom na sva ona saznanja za kojima on može težiti n e z a v i s n o o d s v a k o g i s k u s t v a, te, dakle, odluku o mogućnosti ili nemogućnosti jedne metafizike uopšte i odredbu kako njenog izvora tako i njenog obima i njenih granica, sve pak na osnovu principa.

Ja sam sada pošao ovim putem, jedinin koji je još ostao, i laskam sebi da sam na njemu otklonio sva ona lutanja koja su dosad um u njegovoj vaniskustvenoj upotrebi dovodila u sukob sa samim sobom. Ja njegove probleme nisam izbegao time što sam se izvinio ukazujući na nemoć ljudskog uma; već sam ih po principima potpuno specifikirao, pa, pošto sam otkrio onu tačku u kojoj um zapada u nesporezum sa samim sobom, ja sam ih rešio na njegovo potpuno zadovoljstvo. Doduše, odgovor na ta pitanja nije ispao onako kako bi to mogla očekivati dogmatički zanesena želja za saznanjem; jer ona bi se mogla zadovoljiti samo čarolijama, u koje se ja ne razumem. Ali to svakako i nije bila namera prirodnog opredeljenja našega uma; dužnost

* Ovde-onde čuju se tužbe zbog površnosti mišljenja u našem vremenu i zbog propadanja ozbiljne nauke. Ali, ja ne vidim da one nauke čiji je temelj dobro postavljen, kao matematika, prirodna nauka itd. ma i najmanje zaslužuju ovaj prekor, već, naprotiv, potvrđuju stari glas o svojoj temeljnosti, a koji, štaviše, u poslednje vreme još nadmašuju. Isti duh pokazao bi svoje dejstvo i u drugim naukama, da se samo prethodno postaralo za ispravljanje njihovih principa. U nedostatku toga ravnodušnost, sumnja i najzad stroga kritika jesu naprotiv dokazi temeljnoga mišljenja. Naše doba jeste pravo doba kritike kojoj se mora sve podvrći. Religija na osnovu svoje svetosti i zakonodavstvo na osnovu svoga veličanstva obično žele da je izbegnu. Ali oni tada izazivaju protiv sebe opravdanu sumnju, te ne mogu računati na iskreno poštovanje koje um poklanja samo onome što je moglo izdržati njegovo slobodno i javno ispitivanje.

filozofije bila je da otkloni opsenu koja je ponikla iz nerazumevanja, pa makar pri tom propala neka još toliko slavljena i omiljena iluzija. U ovom poslu ja sam veliku pažnju obratio na iscrpnost i usuđujem se reći da nema nijednog metafizičkog problema koji nije ovde rešen ili za čije rešenje nije bar pružen ključ. U stvari, i čisti um jeste jedno tako potpuno jedinstvo: da, kada njegov princip ne bi bio dovoljan makar i za jedno od mnogih pitanja koja mu je postavila njegova sopstvena priroda, onda bi se on svakako mogao samo odbaciti, jer ne bi bio potpuno pouzdan ni dovoljan ni za jedno od ostalih pitanja.

Dok ovo govorim, meni se čini da na licu čitaoca vidim protiv tako, po izgledu, hvalisavih i neskromnih namera jedno negodovanje pomešano sa preziranjem; pa ipak one su nesravnjeno umerenije nego namere ma koga pisca i najobičnijega programa koji tvrdi da je u njemu dokazao, recimo, prostotu duše ili nužnost p r a p o č e t k a sveta. Jer takav pisac obavezuje se da proširi ljudsko saznanje iznad svih granica mogućega iskustva, o čemu ja ponizno priznajem da to potpuno premaša moje moći, te mesto toga ja se bavim samo umom i njegovim čistim mišljenjem i ne moram da tražim daleko od sebe da bih ga iscrpno upoznao, jer ga nalazim u sebi samome, a već obična logika pokazuje mi na svome primeru da se sve proste radnje uma mogu pobrojati potpuno i sistematski; samo što se ovde postavlja pitanje: šta smem očekivati da ću postići umom, kad mi se oduzmu sav materijal i pomoć iskustva.

Toliko o p o t p u n o s t i u postizanju svakoga c i l j a i o i s c r p n o s t i u postizanju s v i h c i l j e v a zajedno, koji nam se ne postavljaju na osnovu neke proizvoljne namere, već na osnovu same prirode saznanja kao materije našega kritičkoga istraživanja.

Još su i z v e s n o s t i j a s n o s t dve stvari koje se tiču forme toga ispitivanja, a koje treba smatrati bitnim zahtevima koji se s pravom moraju uputiti jednome piscu koji se usuđuje na jedno tako opasno poduzeće.

Što se sada tiče i z v e s n o s t i, ja sam postavio sam sebi ovo načelo: da u posmatranjima ove vrste nikako nije dozvoljeno nagađati i da je u njima sve što samo liči na hipotezu zabranjena roba koja se

ne sme prodavati ni po najnižoj ceni, već, čim se pronade, mora se odmah uzaptiti. Jer, svako saznanje koje treba da važi a priori pokazuje se time: što hoće da bude smatrano za posve nužno; još mnogo više to čini jedna namena svih čistih saznanja a priori koja treba da je merilo, pa, dakle, i primer takve apodiktične (filozofske) izvesnosti. Da li sam pak učinio ono što obećavam po ovoj stvari, to ima da ceni sam čitalac, jer na piscu je samo da izloži razloge, a ne da sudi o njihovom uticaju na svoje sudije. Ali da ne bi nešto na nevin način bilo uzrok slabljenja toga uticaja, to neka je piscu dozvoljeno da sam ukaže na ona mesta koja bi, premda se odnose samo na sporedni cilj, mogla biti povod nekog nepoverenja, te da na vreme otkloni uticaj koji bi mogla u ovoj tački imati i najmanja sumnja čitaoca na njegov sud u pogledu glavnog cilja.

*Ja ne poznajem nikakva ispitivanja koja bi bila važnija za objašnjenje one moći koju mi zovemo razum, a u isto vreme i za odredbu pravila i granica njegove primene, nego što su ona ispitivanja koja sam izveo u drugome glavnome delu transcendentadne analitike koji nosi naslov *D e d u k c i j a č i s t i h p o j m o v a r a z u m a*; ona su me takođe stajala najviše truda, ali ne, kao što se nadam, uzaludnog. Ali ovo posmatranje, koje je postavljeno na nešto širu osnovu, ima dve strane. Jedna se odnosi na predmete čistoga razuma i treba da dokaže i objasni objektivnu vrednost njegovih pojmova a priori; upravo zbog toga ona i spada bitno u moje ciljeve. Druga izlazi na to da posmatra sam čisti razum u njegovoj mogućnosti i onim snagama saznavanja na kojima se on sam osniva, tj. da ga posmatra sa subjektivne tačke gledišta, te iako je ovo ispitivanje veoma važno za moj glavni cilj, ipak ono ne pripada njemu bitno; jer glavno pitanje ostaće uvek: šta mogu i koliko mogu razum i um saznati nezavisno od svakoga iskustva, a ne kako je moguća *s a m a m o ć m i š l j e n j a*? Pošto je ova druga strana ovoga posmatranja jedno istraživanje uzroka za datu posledicu, te ona utoliko ima na sebi nešto slično jednoj hipotezi (premda, u stvari, nije tako, kao što ću drugom prilikom pokazati), to izgleda da je ovde posredi onaj slučaj u kome ja sebi dozvoljavam da nagađam, te, dakle, da i čitaocu mora biti slobodno da drukčije misli. S*

obzirom na to, moram čitaoca da preduhitrim ovom opomenom: ako moja subjektivna dedukcija ne bi kod njega proizvela puno uverenje, kako ja očekujem, onda ipak objektivna dedukcija, do koje mi je ovde najpre stalo, treba da dobije svu svoju jačinu, za šta, svakako, može biti dovoljno ono što je rečeno na strani 92. do 93. strane.⁹

Što se, naposletku, tiče *j a s n o s t i*, čitalac ima pravo da zahteva in concreto prvo *d i s k u r z i v n u* (logičku) jasnost na *o s n o v u* *p o j m o v a*, a zatim *i n t u i t i v n u* (estetičku) jasnost na osnovu *o p a ž a j a*, tj. primera ili drugih objašnjenja. Za prvu jasnost ja sam se dovoljno pobrinuo. To je zadiralo u bitnost moje namere, ali je bilo takođe slučajni uzrok što nisam mogao ispuniti onaj drugi, ne tako strogi, ali ipak opravdani zahtev. Ja sam gotovo u toku celog moga rada bio u nedoumici kako bi trebalo da postupim u toj stvari. Primeri i objašnjenja izgledahu mi uvek nužni, te usled toga zaista priticahu dovoljno na svoja mesta u prvome nacrtu. Ali ja uskoro ugledah veličinu moga rada i množinu predmeta sa kojima bih imao posla, pa, pošto primetih da bi oni sami za sebe, izloženi u suvoparnom, čisto *s h o l a s t i č n o m* predavanju već dovoljno proširili delo, to mi se učini neumesno da ga još više povećavam primerima i objašnjavanjima koja su nužna samo za popularne ciljeve, a naročito što ovaj rad ne bi mogao da bude nikako zgodan za popularnu upotrebu; međutim, pravi poznavaoци nauke i ne potrebuju toliko ovog objašnjavanja; premda je ono uvek prijatno, ipak je ovde moglo da izazove nešto protivno cilju. Doduše, duhovnik *T e r a s o n* veli: ako se veličina neke knjige ne meri prema broju listova, već prema vremenu koje je potrebno da se ona razume, onda se može o ponekoj knjizi reći: *d a b i b i l a m n o g o k r a ć a*, *k a d n e b i b i l a t a k o k r a t k a*. Ali, s druge strane, ako se uzme za cilj shvatljivost jedne obimne, a ipak u jednome principu obuhvaćene celine spekulativnog saznanja, onda bi se sa isto toliko prava moglo reći: *p o n e k a k n j i g a i s p a l a b i m n o g o j a s n i j a*, *d a n i j e m o r a l a b i t i t o l i k o j a s n a*. Jer, zaista, po-

9 Označeni brojevi strana odnose se na prvo izdanje; u drugom izdanju dotično se mesto nalazi na str. 124–126. Ovde u prevodu vidi § 14. u analitici, str. 112.

moćna sredstva za javnost pomažu¹⁰ u d e l o v i m a, ali često zbu-
njuju u pogledu c e l i n e, pošto ne dopuštaju čitaocu da brzo
pregleda celinu, i pošto svima svojim jasnim bojama tako isto zam-
mrljaju i prikriju artikulaciju ili organski sklop sistema do koga je
ipak najviše stalo, kako bi se moglo suditi o njegovome jedinstvu i
valjanosti.

Meni se čini da bi čitaoca prilično zadobilo da udruži svoj trud sa
trudom pisca, ako ima izgleda da potpuno i ipak trajno završi jedno
veliko i važno delo prema unapred postavljenoj nacrtu. Metafizika
jeste, prema pojmovima koje ćemo ovde dati o njoj, jedina od svih
nauka koja se može nadati nekoj takvoj završenosti, i to u kratkom
vremenu, i sa malim, ali udruženim trudom, tako da za potomstvo ne
preostaje ništa drugo već da na d i d a k t i č a n manir podese sve
prema njenim ciljevima, a da zbog toga ne može, niukoliko poveća-
ti njenu sadržinu. Jer ona nije ništa drugo nego sistematski uređeni
i n v e n t a r svih naših poseda postignutih č i s t i m umom. Tu nam
ne može ništa izmaći, jer ono što um proizvodi potpuno iz samog
sebe ne može se sakriti, već se sâmo iznosi umom na videlo, čim se
samo pronašao njegov zajednički princip. Potpuno jedinstvo ove
vrste saznanja, i to saznanja iz sve samih čistih pojmova, na čije
proširivanje i umnožavanje ne može uticati ništa iz iskustva, pa ni
n a r o č i t i opažaj koji bi trebalo da dovede do određenog isku-
stva, čini ovu bezuslovnu potpunost ne samo mogućom već i nu-
žnom. *Tecum habita et noris, quam sit tibu
curta supellex*¹¹ *Persius*.

Nadam se da ću sâm dati jedan takav sistem čistoga (spekulativ-
noga) uma pod naslovom: *M e t a f i z i k a p r i r o d e*, koja, iako
će po obimu iznositi jednu polovinu ove *K r i t i k e*, ipak treba po
sadržini da bude nesravnjeno bogatija od nje. *K r i t i k a* je pre sve-
ga morala da izloži izvore i uslove njene mogućnosti i da očisti i ure
jedno sasvim zapušteno zemljište. Ovde u *K r i t i c i j a* očekujem

10 U originalu stoji „nedostaju“ mesto „pomažu“, kako je ovde prevedeno prema ko-
rekturi Hartenštajnovoj.

11 „Obazri se oko sebe u svome domu, pa ćeš uvideti kako je prost tvoj inventar.“

od moga čitaoca strpljenje i nepristrasnost jednoga sudije, a tamo u sistemu Metafizike prirode dobronamernosti i pomoć jednoga saradnika; jer ma kako potpuno da su u K r i t i c i izloženi svi principi za sistem, to je ipak radi njegove iscrpnosti potrebno još da takođe ne nedostaje nijedan od i z v e d e n i h pojmova koji se ne mogu nabrojati a priori na brzu ruku, već koji se moraju postepeno iznalaziti; isto tako pošto je tamo bila iscrpena cela s i n t e z a pojmova, to se ovde povrh toga zahteva da se to isto učini i s a a n a l i z o m što je sve lako i pre zabava nego rad.

*Imam da primetim samo još nešto u pogledu štampanja. Pošto je štampanje bilo nešto docnije otpočelo, to sam mogao pregledati samo otprilike jednu polovinu tabaka, u kojima sam zaista našao neke štamparske greške koje ne mute smisao, pored one na str. 379.¹² red 4. odozdo, gde se mora čitati s p e c i f i č n o ume-
sto s k e p t i č n o. Antinomija čistoga uma, od str. 425. do 461.¹³ postavljena je kao jedna tabla, tako da je sve što pripada tezi na levoj strani, a sve što pripada a n t i t e z i na desnoj, što sam ja zbog toga tako rasporedio da bi se lakše mogli upoređivati stav i protivstav.*

---

12 Paginacija I izdanja.

13 Isto.

SADRŽAJ

Predgovor.....	9
Predgovor drugog izdanja od 1787.....	17
Uvod ¹	37
I O razlici između čistoga i empiričkoga saznanja	37
II Mi posedujemo neka saznanja a priori, i čak običan razum nikada nije bez njih	38
III Filozofiji je potrebna jedna nauka koja određuje mogućnost, principe i obim svih saznanja a priori	41
IV O razlici analitičnih i sintetičnih sudova	43
V U svima teorijskim naukama uma nalaze se sintetični sudovi a priori kao principi	46
VI Opšti problem čistoga uma	49
VII Ideja i podela jedne naročite nauke pod imenom <i>Kritike čistog uma</i>	52

PRVI DEO

TRANSCENDENTALNE TEORIJE O ELEMENTIMA

Transcendentalna estetika § 1	59
1. <i>odsek</i> . O prostoru § 2, 3	61
2. <i>odsek</i> . O vremenu § 4, 7	67
Opšte primedbe o transcendentalnoj estetici § 8.....	75

DRUGI DEO

TRANSCENDENTALNE TEORIJE O ELEMENTIMA

Transcendentalna logika	83
Uvod. Ideja jedne transcendentalne logike	83
I O logici uopšte	83

---

1 U drugom izdanju od 1787. godine nema spiska sadržine. Ovakav spisak sadržine nalazi se tek u četvrtom izdanju od 1794. Spisak sadržine prvog izdanja nalazi se na kraju među dodacima pod II.

II	O transcendentalnoj logici	86
III	O podeli opšte logike na analitiku i dijalektiku.....	87
IV	O podeli transcendentalne logike na transcendentalnu analitiku i transcendentalnu dijalektiku	90
	<i>Prvi odeljak.</i> Transcendentalna analitika	92
	<i>Prva knjiga.</i> Analitika pojmova	92
	<i>Prvi glavni deo.</i> O principu iznalaženja svih čistih pojmova razuma. 93	
	1. <i>odsek.</i> O logičkoj upotrebi razuma uopšte.....	94
	2. <i>odsek.</i> O logičkoj funkciji razuma u sudovima. § 9	95
	3. <i>odsek.</i> O čistim pojmovima razuma ili o kategorijama. § 10–12	99
	<i>Drugi glavni deo.</i> Dedukcije čistih pojmova razuma	107
	1. <i>odsek.</i> O principima transcendentalne dedukcije uopšte. § 13. 107	
	Prelaz na transcendentalnu dedukciju kategorija. § 14	112
	2. <i>odsek.</i> Transcendentalna dedukcija čistih pojmova razuma. § 15–27.....	115
	<i>Druga knjiga.</i> Analitika osnovnih stavova	138
	<i>Uvod.</i> O transcendentalnoj moći suđenja uopšte	139
	<i>Prvi glavni deo.</i> O šematizmu čistih pojmova razuma	141
	<i>Drugi glavni deo.</i> Sistem svih osnovnih stavova čistoga razuma .. 148	
	1. <i>odsek.</i> O najvišem osnovnom stavu svih analitičkih sudova....	149
	2. <i>odsek.</i> O najvišem osnovnom stavu svih sintetičnih sudova....	151
	3. <i>odsek.</i> Sistematsko izlaganje svih njegovih sintetičnih osnovnih stavova.....	154
	1) Aksiome datosti u opažanju	156
	2) Anticipacije opažaja	159
	3) Analogije iskustva	166
	Prva analogija. Osnovni stav postojanosti supstancije	170
	Druga analogija. Osnovni stav sledovanja u vremenu po zakonu kauzaliteta.....	175
	Treća analogija. Osnovni stav jednovremenosti po zakonu uzajamnog delanja ili zajednice	189
	4) Postulati empiričkog mišljenja uopšte	194
	Pobijanje idealizma.....	199
	Opšta primedba o sistemu osnovnih stavova.....	207
	<i>Treći glavni deo.</i> O osnovu razlikovanja svih predmeta uopšte na fenomena i noumena.....	211

<i>Dodatak</i> . O amfiboliji pojmova refleksije	226
Primedba o amfiboliji pojmova refleksije	231
<i>Drugi odeljak</i> . Transcendentalna dijalektika	246
<i>Uvod</i>	
I O transcendentalnom prividu	246
II O čistom umu kao sedištu transcendentalnog privida	249
A. O umu uopšte	249
B. O logičkoj upotrebi uma	251
C. O čistoj upotrebi uma	253
<i>Prva knjiga</i> . O pojmovima čistoga uma	256
1. <i>odsek</i> . O idejama uopšte	257
2. <i>odsek</i> . O transcendentalnim idejama	262
3. <i>odsek</i> . Sistem transcendentalnih ideja	269
<i>Druga knjiga</i> . O dijalektičkim zaključcima čistoga uma	272
<i>Prvi glavni deo</i> . O paralogizmima čistoga uma	273
Opovrgavanje Mendelsonovog dokaza za postojanost duše	281
Opšta primedba o prelazu od racionalne psihologije ka kosmologiji	289
<i>Druga knjiga</i> . Transcendentalna dijalektika	292
<i>Drugi glavni deo</i> . Antinomija čistoga uma	292
1. <i>odsek</i> . Sistem kosmoloških ideja	294
2. <i>odsek</i> . Antitetika čistoga uma	301
Prva antinomija	306
Druga antinomija	312
Treća antinomija	319
Četvrta antinomija	324
3. <i>odsek</i> . O interesu uma u ovom njegovom sukobu sa samim sobom	327
4. <i>odsek</i> . O transcendentalnim problemima čistoga uma ukoliko se oni apsolutno moraju rešiti	335
5. <i>odsek</i> . Skeptičko izlaganje kosmoloških problema na osnovu četiri transcendentalne ideje	340
6. <i>odsek</i> . Transcendentalni idealizam kao ključ za rešenje kosmološke dijalektike	343
7. <i>odsek</i> . Kritička odluka o kosmološkom sukobu uma sa samim sobom	347

8. <i>odsek</i> . Regulativan princip čistoga uma s obzirom na kosmološke ideje.....	353
9. <i>odsek</i> . O empiričkoj upotrebi regulativnog principa uma u pogledu svih kosmoloških ideja.....	358
I. Rešenje kosmološke ideje o totalitetu povezivanja pojava u svet kao celinu.....	359
II. Rešenje kosmološke ideje o totalitetu deljenja jedne date celine u opažanju.....	363
Završna primedba i prethodna primedba	365
III. Rešenje kosmološke ideje o totalitetu izvođenja svetskih događaja iz njihovih uzroka	368
Mogućnost izmirenja kauzaliteta slobode sa opštim zakonom prirodne nužnosti.....	371
Objašnjenje kosmološke ideje slobode u vezi sa opštom prirodnom nužnošću.....	373
IV. Rešenje kosmološke ideje o totalitetu zavisnosti pojava u njihovoj egzistenciji uopšte.....	383
Završna primedba o celoj antinomiji čistoga uma.....	386
<i>Treći glavni deo</i> . Ideal čistoga uma	388
1. <i>odsek</i> . O idealu uopšte.....	388
2. <i>odsek</i> . O transcendentalnom idealu	390
3. <i>odsek</i> . O dokazima spekulativnoga uma na osnovu kojih se izvodi egzistencija najvišega bića.....	397
4. <i>odsek</i> . O nemogućnosti ontološkog dokaza za egzistenciju boga.....	402
5. <i>odsek</i> . O nemogućnosti kosmološkog dokaza za egzistenciju boga.....	408
Otkriće i objašnjenje dijalektičkog privida u svima transcendentalnim dokazima za egzistenciju nekog nužnog bića	415
6. <i>odsek</i> . O nemogućnosti fizikoteološkog dokaza.....	419
7. <i>odsek</i> . Kritika svake teologije zasnovane na spekulativnim principima uma	425
Dodatak transcendentalnoj dijalektici.....	432
O regulativnoj upotrebi ideja čistoga uma.....	432
O krajnjem cilju prirodne dijalektike ljudskoga uma	447

KRI TI KA Č I S T O G A U M A

I

TRANSCENDENTALNA TEORIJA O METODU

<i>Uvod</i>	471
<i>Prvi glavni deo. Disciplina čistoga uma</i>	472
1. <i>odsek. Disciplina čistoga uma u dogmatičkoj upotrebi</i>	474
2. <i>odsek Disciplina čistoga uma s obzirom na njegovu polemičku upotrebu</i>	489
O nemogućnosti da se čisti um koji je u nesuglasici sa samim sobom zadovolji skepticizmom	501
3. <i>odsek. Disciplina čistoga uma u pogledu hipoteza</i>	508
4. <i>odsek. Disciplina čistoga uma s obzirom na njegove dokaze</i> ...	516
<i>Drugi glavni deo. Kanon čistoga uma</i>	524
1. <i>odsek. O najvišoj svrsi čiste upotrebe našega uma</i>	525
2. <i>odsek. O idealu najvišega dobra kao razlogu koji određuje krajnju svrhu čistoga uma</i>	529
3. <i>odsek. O mnjenju, znanju i veri</i>	539
<i>Treći glavni deo. Arhitektonika čistoga uma</i>	546
<i>Četvrti glavni deo. Istorija čistoga uma</i>	558

DODACI IZ IZDANJA OD 1781. GODINE

<i>Dodatak I Dedukcija čistih pojmova razuma drugog i trećeg odseka</i>	563
2. <i>odsek. O osnovima a priori mogućnosti iskustva</i>	563
3. <i>odsek. O odnosu razuma prema predmetima uopšte i o mogućnosti njihovog saznanja a priori</i>	575
Sažet prikaz o tačnosti i jedinjoj mogućnosti ove dedukcije čistih pojmova razuma.....	582
<i>Dodatak II</i>	584
Prvi paralogizam: supstancijaliteta	584
Drugi paralogizam: simpliciteta.....	585
Treći paralogizam: personaliteta	591
Četvrti paralogizam: idealiteta (spoljašnjeg odnosa).....	594
Razmišljanje o glavnoj sadržini čiste psihologije povodom ovih paralogizama.....	603

Imanuel Kant
KRITIKA ČISTOGA UMA

Preveo
Dr Nikola Popović

Za izdavača
Dijana Dereta

Glavni urednik
Dijana Dereta

Likovno-grafička oprema
Milan Bogdanović

Lektura / Korektura
Dijana Stojanović

Drugo DERETINO izdanje

ISBN 978-86-7346-846-4

Tiraž 750 primeraka

Beograd 2012.

Izdavač / Štampa / Plasman
Grafički atelje DERETA
Vladimira Rolovića 94a, 11030 Beograd
tel./faks: 011/ 23 99 077; 23 99 078
www.dereta.rs

Knjižare DERETA
Knez Mihailova 46, tel.: 011/ 26 27 934, 30 33 503
Banovo brdo, Dostojevskog 7, tel.: 011/ 35 56 445, 30 58 707

CIP – Каталогизација у публикацији
Народна библиотека Србије, Београд

14 Кант И.

КАНТ, Имануел, 1724-1804

Kritika čistoga uma/Imanuel Kant; preveo Nikola Popović. – 2. Deretino izd. – Beograd: Dereta, 2012 (Beograd : Dereta). – 623 str.; 21 cm. – (Biblioteka: Filozofija)

Prevod dela: Kritik der reinen Vernunft/von Immanuel Kant. – Tiraž 750. – Napomene uz tekst.

ISBN 978-86-7346-846-4

COBISS.SR-ID 189759244